

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра цивільно-правових дисциплін

Н. М. ОБІУХ

**ПРИРОДООХОРОННЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА
ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО:
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ І ЗАВДАННЯ**

для підготовки до практичних занять
здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
ОП «Екологія» спеціальності 101 «Екологія»

Біла Церква
2023

УДК 349.6

Затверджено
Науково-методичною комісією Білоцерківського НАУ
Протокол № 6 від 13 лютого 2023 р.

Укладач: **Обіюх Н.М.**, канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Обіюх Н. М. Природоохоронне законодавство та екологічне право: Методичні вказівки і завдання для підготовки до практичних занять здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОП «Екологія» спеціальності 101 «Екологія» / уклад. Н. М. Обіюх. Біла Церква : БНАУ, 2023. 55 с.

Публікація містить рекомендації здобувачам вищої освіти для підготовки до практичних занять з навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право», структуру та зміст навчальної дисципліни, теоретичні та письмові практичні завдання для підготовки, питання для обговорення, рекомендовану літературу до вивчення кожної теми, а також критерії оцінювання результатів навчання, визначених освітньою програмою та стандартом вищої освіти.

Рецензент: **Настіна О.І.**, доцент, канд. юрид наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Білоцерківського НАУ

Методичні вказівки розглянуто на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін, протокол № 6 від 02.02.2023 р.

Схвалено методичною радою соціально-гуманітарного факультету, протокол № 6 від «08» лютого 2023 р.

ЗМІСТ

№ п/п	Назва	Стор.
1	Передмова	4
2	Контент змістових модулів	6
3	Структура навчальної дисципліни	7
4	Тематика практичних занять	8
5	Тестові завдання для самоконтролю	46
6	Орієнтовний перелік питань до заліку	51
7	Критерії оцінювання результатів навчання здобувача	52

ПЕРЕДМОВА

«Природоохоронне законодавство та екологічне право» відноситься до обов'язкових навчальних дисциплін, які вивчаються здобувачами вищої освіти освітньо-професійної програми «Екологія». На сьогодні питання охорони навколишнього природного середовища є одним із пріоритетних напрямів розвитку державної політики України. Водночас природоохоронне законодавство активно розвивається під впливом євроінтеграційних процесів, які зумовлюють необхідність проведення державно-правових реформ та прийняття нових законів у сфері охорони довкілля.

Слід зазначити, що екологічне право – це комплексна інтегрована галузь права, яка включає в себе цілий комплекс еколого-правових відносин, які мають окрему предметну сферу правового регулювання. Тобто предмет екологічного права становлять: по-перше, відносини в галузі охорони навколишнього природного середовища; по-друге, відносини у сфері раціонального використання та охорони природних ресурсів; по-третє, відносини, які стосуються питань забезпечення екологічної безпеки. Слід зазначити, що такі еколого-правові відносини пов'язані між собою об'єктами та сферою правового регулювання, але водночас мають свою особливу специфіку. Тому під час вивчення даної навчальної дисципліни ми розглянемо особливості кожного правового інституту екологічного права, а також розглянемо систему міжнародного та національного природоохоронного законодавства.

У процесі вивчення дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право» ми розглянемо: поняття і зміст основних категорій екологічного права, серед яких предмет, методи, принципи і система, джерела, об'єкти та суб'єкти; право власності на природні ресурси, екологічні права й обов'язки громадян; правові засади здійснення державного екологічного контролю та оцінки впливу на довкілля; загальні положення права природокористування; правове регулювання використання й охорони земельних та водних ресурсів, надр, лісів, атмосферного повітря; правове регулювання поведінки з відходами; правовий режим об'єктів та територій природно-заповідного фонду.

Опанування даної дисципліни дозволить сформувати у здобувачів вищої освіти практичні уміння та навички, зокрема: проводити аналіз нормативно-правових актів, які регулюють природоохоронні відносини; при виконанні професійних завдань визначати правовий статус державних органів у сфері екологічного управління та правові наслідки їх рішень; вирішувати практичні ситуації в екологічній сфері на основі тлумачення та застосування норм екологічного права.

За результатами вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти набувають:

1) загальні компетентності:

ЗК 1. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК 7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК 9. Здатність працювати в команді.

ЗК 12. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

2) спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК 14. Знання та розуміння теоретичних основ екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.

СК 17. Знання сучасних досягнень національного та міжнародного екологічного законодавства.

СК 24. Здатність інформувати громадськість про стан екологічної безпеки та збалансованого природокористування.

СК 25. Здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем.

Згідно з освітньо-професійною програмою очікуваними результатами вивчення дисципліни є наступні **програмні результати навчання:**

ПРН 7. Розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням загальноприйнятих та/або стандартних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду.

ПРН 8. Уміти проводити пошук інформації з використанням відповідних джерел для прийняття обґрунтованих рішень.

ПРН 17. Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів.

ПРН 20. Уміти формувати запити та визначати дії, що забезпечують виконання норм і вимог екологічного законодавства.

ПРН 24. Розуміти і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право» полягають у тому, що дана навчальна дисципліна викладається після засвоєння студентами таких навчальних дисциплін, як «Загальна екологія», «Заповідна справа», «Екологічна етика», «Економіка природокористування».

Навчальний план передбачає вивчення дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право» у наступних формах: лекції, практичні заняття, самостійна робота, індивідуальна робота. На лекційні заняття виноситься 1/3 матеріалу, який пропонується до вивчення. Лекційні заняття системно охоплюють увесь курс, допомагають здобувачам вищої освіти усвідомити та засвоїти основні положення екологічного права як галузі права.

Практичні (семінарські) заняття проводяться як згідно з питаннями, які розглядалися під час лекційних занять, так і за питаннями, які пропонувалися здобувачам вищої освіти для самостійного вивчення. Проведення практичних (семінарських) занять має за мету навчити майбутніх фахівців правильно і свідомо застосовувати набуті знання та чинні правові норми при вирішенні конкретних справ, що виникають у процесі регулювання екологічних відносин.

I. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРИРОДООХОРОННЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО»

1.1. Контент змістових модулів

Змістовий модуль 1. Загальні положення екологічного права

Тема 1.1. Поняття, предмет та система екологічного права України.

Тема 1.2. Джерела екологічного права.

Тема 1.3. Екологічні права людини й громадянина.

Тема 1.4. Державний екологічний контроль.

Тема 1.5. Оцінка впливу на довкілля.

Тема 1.6. Право природокористування.

Тема 1.7. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення.

Змістовий модуль 2. Особлива частина екологічного права України

Тема 2.1. Правове регулювання охорони атмосферного повітря.

Тема 2.2. Правовий режим використання та охорони водних ресурсів.

Тема 2.3. Правовий режим використання та охорони надр.

Тема 2.4. Правовий режим використання та охорони лісових ресурсів.

Тема 2.5. Правове регулювання поводження з відходами.

Тема 2.6. Правове регулювання використання та охорони тваринного світу.

Тема 2.7. Правове регулювання охорони об'єктів природно-заповідного фонду України.

1.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	денна форма					заочна форма					
	всього	у тому числі				всього	у тому числі				
		л	п	лб	інд		СРС	л	п	лб	інд
<i>Змістовий модуль 1. Загальні положення екологічного права</i>											
Тема 1.1		2	2			2					
Тема 1.2		–	2			2					
Тема 1.3		2	2			4					
Тема 1.4		–	2			4					
Тема 1.5		2	2			4					
Тема 1.6		–	2			4					
Тема 1.7		2	2			4					
Разом за модуль 1	46	8	14			24					
<i>Змістовий модуль 2. Особлива частина екологічного права України</i>											
Тема 2.1		–	2			2					
Тема 2.2		2	2			4					
Тема 2.3		–	2			2					
Тема 2.4		2	2			4					
Тема 2.5		–	2			4					
Тема 2.6		2	2			4					
Тема 2.7		–	2			4					
Разом за модуль 2	44	6	14			24					
Всього	90	14	28			48					

Примітка: л – лекції, п – практичні заняття, лб – лабораторно-практичні заняття; інд – індивідуальні завдання, СРС – самостійна робота студентів.

2. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. Загальні положення екологічного права

Тема 1. Поняття, предмет і система екологічного права України

План заняття:

1. Становлення та розвиток екологічного права.
2. Поняття, предмет та об'єкти екологічного права.
3. Методи екологічного права.
4. Принципи екологічного права.
5. Система екологічного права.

Питання для обговорення:

1. Розкрити основні етапи розвитку екологічного права як галузі права.
2. Основні екологічні проблеми сучасного світу.
3. Розглянути концепції взаємодії людини з природою, визначити їх особливості.
4. Екологічна криза: поняття, причини, наслідки та шляхи подолання.
5. Розглянути суспільні відносини, що складають предмет екологічного права.
6. Принципи сучасного екологічного права: принцип пріоритету вимог екологічної безпеки, принцип перестороги, принцип екосистемного підходу, принцип «забруднювач платить».
7. Система екологічного права як галузі права та його співвідношення з системою екологічного законодавства.

Письмові завдання:

1. Проаналізувати принципи 1-5 Стокгольмської декларації ООН 1972 року та висловити свою думку щодо питань охорони навколишнього середовища та відповідальності людини за збереження довкілля.
2. Проаналізувати принцип 1 Декларації ООН з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.)
3. Письмово визначити поняття: «сталий розвиток», «зелений розвиток», «екологічне право».

Література до теми:

1. Екологічне право : підручник / А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, А. К. Соколова та ін.; за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2019. 552 с.
2. Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 191 с.
3. Екологічне право України. Загальна частина : навч. посібник / за заг. ред. О. М. Шуміла. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2010. 292 с.

4. Екосередовище і сучасність. Т. 4. Стратегія регіонального розвитку і екосередовище : монографія / С. І. Дорогунцов та ін. Київ : Кондор, 2006. 362 с.

5. Каракаш І. І., Харитоновна Т. Є., Черемнова А. І. Екологічне право України : навч. посіб. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 384 с.

Нормативно-правові акти:

1. Декларація Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем навколишнього середовища (Стокгольмська Декларація ООН, 1972). URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declarathenv.shtml

2. Декларація з навколишнього середовища і розвитку, прийнята на Конференції ООН з навколишнього середовища, Ріо-де-Жанейро, 3-14 червня 1992 р.

URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/riodecl.shtml

Тема 2. Джерела екологічного права

План заняття:

1. Поняття та ознаки джерел екологічного права.
2. Система природоохоронного законодавства України.
3. Конституція та Закони України як основні джерела екологічного права.
4. Підзаконні нормативно-правові акти у сфері екологічного права.
5. Міжнародно-правові акти як джерела екологічного права.

Питання для обговорення:

1. Розкрити поняття та види джерел екологічного права.
2. Охарактеризуйте систему природоохоронного законодавства України.
3. Які основні принципи та завдання в сфері охорони навколишнього середовища визначені в Конституції України?
4. В чому полягає комплексний та інтегрований характер джерел екологічного законодавства?
5. Визначте основні міжнародно-правові договори у сфері охорони навколишнього середовища.

Письмові завдання:

1. Проаналізувати принципи 1-3 Декларації Ріо-де-Жанейро 1992 року.
2. Письмово проаналізувати конституційно-правові норми, які регулюють екологічні правовідносини.
3. Назвіть основні види міжнародно-правових актів у сфері охорони навколишнього середовища.

Ситуаційні завдання

Завдання 1

Неподалік берегів Уельсу (Великобританія) сталась масштабна аварія нафтоналивного танкера, який перевозив на борту 120 тисяч тонн сирової нафти. В результаті аварії стався розлив понад 5 тисяч тонн сирової нафти, що спричинило потужне забруднення внутрішніх морських вод. Забруднення нафтою призвело до загибелі величезної кількості морської риби, планктону та диких птахів, окремі види яких охороняються міжнародними конвенціями.

Завдання 2

Хімічне підприємство, яке займалось виробництвом мінеральних добрив, працювало в промисловому районі Апулії (Італія). Але через аварію, яка сталась на одному з цехів по виробництву азотних добрив, стався викид понад п'ятсот тонн аміаку. Викиди спричинили екологічну аварію внаслідок сильного задимлення та небезпеку для здоров'я жителів міста.

Розгляньте обидві ситуації. Які відносини в сфері охорони навколишнього середовища розглядаються у цих випадках. Які норми міжнародного права регулюють дії чи події, що викликали небезпечні екологічні ситуації, та можуть порушувати екологічні права та інтереси громадян?

Література до теми:

1. Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 191 с.
2. Екологічне право : навч. посіб. / за ред. Т. П. Устименко. Київ : Алерта, 2016. 290 с.
3. Екологічне право України. Загальна частина : навч. посібник / за заг. ред. О. М. Шуміла. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2010. 292 с.
4. Екосередовище і сучасність. Т. 7. Екологічне законодавство України та його гармонізація з європейським правовим полем : монографія / С. І. Дорогунцов та ін. Київ : Кондор, 2007. 611 с.

Нормативно-правові акти:

1. Декларація Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем навколишнього середовища (Стокгольмська Декларація ООН, 1972). URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declarathenv.shtml
2. Декларація з навколишнього середовища і розвитку : Організація Об'єднаних Націй (Ріо-де-Жанейро, 3-14 червня 1992 р.) URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/riodecl.shtml
3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року (в редакції Закону України № 27-IX від 03.09.2019 р.). *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 38. Ст. 160.

4. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 року (зі змінами від 20.06.2022 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

Тема 3. Екологічні права людини й громадянина

План заняття:

1. Загальна характеристика екологічних прав.
2. Класифікація екологічних прав людини.
3. Право людини на безпечне навколишнє середовище.
4. Право людини на екологічну інформацію.
5. Процедури захисту екологічних прав людини і громадянина.

Питання для обговорення:

1. Місце екологічних прав людини у системі конституційних прав людини і громадянина.
2. Історичні форми розвитку екологічних прав людини.
3. Проаналізуйте систему екологічних прав людини.
4. Розкрийте поняття та значення права людини на безпечне навколишнє середовище.
5. Правові засади реалізації права людини на екологічну інформацію.
6. Особливості адміністративно-правового захисту екологічних прав громадян.
7. Особливості судових процедур захисту екологічних прав громадян.

Письмові завдання:

1. Визначте поняття «права людини», «права третього покоління», «колективні права».
2. Проаналізуйте право людини на екологічну інформацію відповідно до Орхуської конвенції ООН.
3. Проаналізуйте письмово одну за вибором справу Європейського Суду з прав людини – «Дубецька та інші проти України», «Гуерра та інші проти Італії».

Ситуаційні завдання:

Завдання 1

В місті Сміла було заплановано будівництво заводу по виробництву мінеральних азотних добрив та засобів захисту рослин. Це мало бути одне із найбільш виробництв добрив в Україні. 10 жовтня 2021 року група інвесторів отримала в оренду земельну ділянку терміном на 25 років та розпочали будівництво виробничого підприємства. Проте вже через місяць після того, як стало відомо про будівництво заводу в місті Сміла, мешканці громади подали

звернення до місцевої ради про заборону такого проекту та припинення будівництва.

Поясніть ситуацію з точки зору екологічного законодавства.

1. Чи має право громадськість вирішувати питання, пов'язані із рішеннями про будівництво екологічно шкідливих об'єктів на певній території?
2. Які можливі форми участі громадськості щодо вирішення екологічних питань?
3. Які способи захисту екологічних прав можна порадити в даній ситуації.

Завдання 2

Громадянин Петренко влітку приїжджає до дачного будинку в смт. Калинівка. Незабаром стало відомо, що в смт. Калинівка Броварського району по вул. Гайдамаки, 16 розташована тваринницька ферма, на якій утримується різна худоба. Окремим мешканцям стало відомо про те, що на фермі проводиться незаконна утилізація відходів та утворилось сміттєзвалище, яке знаходиться на відстані 300 м від земельної ділянки громадянина Петренка.

Крім того, місцеві жителі помітили, що ферма після 18.00 періодично палить сміття, і дим розноситься на велику відстань та дихати в цей час стає неможливо. Також гр. Петренко побачив, що вода з криниці має осад та неприємний запах. Тому він вирішив звернутись до селищної ради із скаргою на дії ферми, яка порушує право громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Проаналізуйте ситуацію. Назвіть можливі способи захисту екологічних прав громадян в даній практичній ситуації.

Література до теми:

1. Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 191 с.
2. Екологічне право : підручник / А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, А. К. Соколова та ін.; за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2019. 552 с.
3. Екологічне право : навч. посіб. / за ред. Т. П. Устименко. Київ : Алерта, 2016. 290 с.
4. Екологічне право України. Загальна частина : навч. посібник / за заг. ред. О. М. Шуміла. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2010. 292 с.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року (в редакції Закону України № 27-ІХ від 03.09.2019 року). *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 38. Ст. 160.
2. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція) від 25 червня 1998 року : ратифікована Законом України № 832-XIV від 06 липня 1999 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text

3. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256.

4. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 року (зі змінами від 20.06.2022 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

Тема 4. Державний екологічний контроль

План заняття:

1. Завдання та принципи екологічного управління.
2. Реформування системи державного природоохоронного нагляду (контролю).
3. Правовий статус Державної екологічної інспекції.
4. Правові засади державного нагляду у сфері охорони НПС.
5. Заходи державного екологічного нагляду.

Питання для обговорення:

1. Охарактеризуйте принципи державного управління у сфері охорони навколишнього середовища.
2. Які завдання та напрями реформування системи державного природоохоронного нагляду передбачено в рамках чинного законодавства.
3. В чому полягає необхідність створення Державної природоохоронної служби як єдиного органу державного екологічного нагляду?
4. Охарактеризуйте повноваження Державної екологічної інспекції відповідно до постанови КМУ «Про затвердження Положення про Державну екологічну інспекцію» 19.04.2017 р. № 275.
5. Проаналізуйте загальні вимоги до здійснення державного нагляду у сфері охорони навколишнього середовища.
6. Особливості здійснення планових та позапланових екологічних інспекцій суб'єктів господарювання.

Ситуаційні завдання:

Завдання 1

15 серпня 2022 року Державною екологічною інспекцією в Київській області видано направлення на проведення планової екологічної перевірки суб'єкта господарювання ТОВ «Алекс імпорт», що знаходиться місті Узин Київської області. ТОВ «Алекс імпорт» має у власності автозаправну станцію, а також здійснює ремонт та обслуговування автомобілів. Для цього використовується автомайстерня та автомиючий комплекс.

В ході здійснення планового заходу екологічним інспектором було встановлено факт провадження господарської діяльності при використанні джерел викидів забруднюючих речовин (автозаправна станція) в атмосферне

повітря без спеціального дозволу на викиди, що порушує норми екологічного законодавства. Також на території підприємства знаходиться 5 водозабірних свердловин, вода з яких використовується для потреб автомаючого комплексу, однак дозволу на спеціальне водокористування у підприємства не було.

За результатами планового заходу екологічний інспектор видав припис про зупинення діяльності ТОВ терміном на 3 місяці через відсутність спеціальних дозволів, а саме: дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря та дозволу на спеціальне водокористування. Також екологічний інспектор склав протокол про адміністративне правопорушення та притягнення суб'єкта господарювання до відповідальності у вигляді штрафу за порушення правил водокористування.

Проаналізуйте ситуацію з точки зору екологічного законодавства.

1) Який порядок проведення планових перевірок органами Державної екологічної інспекції?

2) Які розпорядчі акти має право видати екологічний інспектор у разі порушення вимог природоохоронного законодавства?

3) Чи вправі орган Держекоінспекції призначати та застосувати адміністративні стягнення до суб'єктів господарювання за правопорушення?

Завдання 2

Місцеві жителі села Требухів Броварського району звернулись до місцевого органу Державної екологічної інспекції із скаргою на дії виробничого підприємства «Золота нива». Підприємство займалось виробництвом плодоовочевих консерв та сушених фруктів. Мешканці скаржились на задимлення у вечірні години та забруднення ставка, яке було розташоване на відстані 200 м від заводу. Жителі раніше часто ходили рибалити на ставок, проте вже 2 місяці ставок є непридатним і жодної риби там немає. Це викликало загальне занепокоєння у місцевих жителів, які неодноразово звертались до адміністрації сільської ради, проте ніяких рішучих дій не було прийнято.

Після того увечері двоє місцевих громадян разом з екологічним інспектором з'явилися на вказане місце, де знаходиться підприємство і зафіксували, що дві стічні труби виходять у ставок і зливають туди виробничі відходи. Наступного дня інспектор здійснив позапланову перевірку і провів детальне обстеження території заводу. За результатами екологічної перевірки було встановлено факт порушення правил скидання стічних вод та поводження з відходами.

Директор підприємства заперечував проти дій інспектора, зважаючи на те, що він не мав права без попередження здійснювати екологічну перевірку підприємства.

Проаналізуйте ситуацію з точки зору екологічного законодавства.

Який порядок здійснення позапланових заходів державного екологічного нагляду (контролю)? Які адміністративно-правові заходи має право застосувати орган Державної екологічної інспекції в даному випадку?

Література до теми:

1. Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 191 с.
2. Екологічне право : навч. посіб. / за ред. Т. П. Устименко. Київ : Алерта, 2016. 290 с.
3. Екологічне право : підручник / А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, А. К. Соколова та ін.; за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2019. 552 с.
4. Екологічне право України. Загальна частина : навч. посібник / за заг. ред. О. М. Шуміла. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2010. 292 с.
5. Екосередовище і сучасність. Т. 7. Екологічне законодавство України та його гармонізація з європейським правовим полем : монографія / С. І. Дорогунцов та ін. Київ : Кондор, 2007. С. 55-162.

Нормативно-правові акти

1. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 16. Ст. 70.
2. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 5 квітня 2007 року № 877-V/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>
3. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 року (зі змінами від 20.06.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
4. Про затвердження Положення про Державну екологічну інспекцію : постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2017 року № 275 (в редакції від 05.10.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D0%BF#Text>
5. Про схвалення Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища: розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 травня 2017 року № 616-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616-2017-%D1%80#Text>

Тема 5. Оцінка впливу на довкілля

План заняття:

1. Поняття та значення оцінки впливу на довкілля.
2. Об'єкти та суб'єкти ОВД.
3. Порядок здійснення процедури ОВД.
4. Громадське обговорення та його особливості.
5. Післяпроектний моніторинг.

Питання для обговорення:

1. Які суб'єкти беруть участь у здійсненні оцінки впливу на довкілля?
2. До яких об'єктів застосовується процедура оцінки впливу на довкілля?

3. Яка інформація повинна бути зазначена у звіті з оцінки впливу на довкілля та якими нормами Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» це передбачено?

4. Які вимоги Закону «Про оцінку впливу на довкілля» щодо проведення громадського обговорення?

5. Які форми громадського обговорення передбачено законодавством?

6. Що зазначається у висновку з оцінки впливу на довкілля?

7. Чи може бути оскаржений висновок з ОВД в судовому порядку та за яких обставин?

8. В яких випадках рішення про здійснення ОВД приймається центральним уповноваженим органом?

9. Якими правовими нормами (законами, договорами і т.д.) регулюється проведення оцінки транскордонного впливу?

10. В чому особливість здійснення післяпроектного моніторингу згідно Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Ситуаційні завдання

Завдання 1

Повідомлення із соціальної мережі Facebook.

Стало відомо про будівництво найбільшого в Україні заводу з виробництва агрохімікатів-пестицидів у місті Шостка Сумської області. Інвестором проекту виступає китайське ТОВ «Ханчжоу Інвест Лтд.»

Однак, будівництво такого підприємства може спричинити екологічну катастрофу в регіоні. Це може бути масштабне хімічне забруднення ґрунтів, водойм, підземних вод та повітря. Як наслідок, збільшення кількості алергічних реакцій у місцевих жителів, насамперед, у дітей та літніх людей, захворювань органів дихання, а також підвищення ризику виникнення онкохвороб.

Місцева громада не може залишатись осторонь такої проблеми. Закликаємо небайдужих мешканців міста Ш. створити ініціативну групу та провести громадські слухання щодо будівництва такого заводу на території міста.

Сформулюйте відповіді на питання згідно Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

1. Хто може ініціювати питання про проведення громадського обговорення стосовно планування господарської діяльності, що має істотний вплив на довкілля?

2. Який термін проведення громадського обговорення під час процедури оцінки впливу на довкілля?

3. Яким чином оформляється звіт громадськості про ОВД?

Завдання 2

У Приморському районі Запорізької області заплановано будівництво заводу з переробки пластикових відходів. Основним інвестором виступає французька компанія «Інжеріс Комьоніс», яка має 5 заводів з переробки вторинної сировини у Європі. У травні 2020 року на етапі підготовки проекту

будівництва заводу інвестора повідомили про необхідність здійснення процедури оцінки впливу відповідно до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Тоді у червні 2020 року українською стороною французької компанії було розроблено та подано до уповноваженого органу звіт про оцінку впливу та документи, які підтверджують особу інвестора. 21 червня 2020 року було оголошено про початок громадського обговорення.

Проаналізуйте задачу та дайте відповіді на питання:

- 1) Які наступні дії відбуваються після подання звіту з оцінки впливу до компетентного органу?
- 2) Який юридичний вплив має рішення громадськості на прийняття висновку з оцінки впливу?
- 3) Який дозвільний документ видає компетентний орган після завершення процедури ОВД?

Завдання 3

Обласна рада прийняла рішення про спорудження заводу по переробці вторинної сировини і побутових відходів. Матеріали на спорудження зазначеного об'єкта пройшли *процедуру оцінки впливу на довкілля* як обов'язкової вимоги у процесі прийняття рішення про провадження планової діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля. Проте інженером В. у порядку ст. 12 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» висновок з оцінки впливу на довкілля був оскаржений у судовому порядку як такий, що містить завідомо неправдиві дані, чим порушуються вимоги законодавства про охорону навколишнього природного середовища, а також не враховані екологічні ризики, перспективи соціально-економічного розвитку регіону, а також стан довкілля, де планується діяльність.

Чи підлягає скарга задоволенню? Вирішити справу.

Література до теми:

1. Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 191 с.
2. Екологічне право України. Загальна частина : навч. посібник / за заг. ред. О. М. Шуміла. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2010. 292 с.
3. Каракаш І. І., Харитонова Т. Є., Черемнова А. І. Екологічне право України : навч. посіб. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 384 с.
4. Малишева Н. Р., Єрофеев М. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Харків : Право, 2017. 416 с.
5. ОВД: досвід імплементації в європейських країнах, «національні особливості» та чому наші міжнародні партнери змусять України привести все у відповідність до їхніх вимог. *Екологія підприємства*. 2022. № 5 / URL: <https://ecolog-ua.com/news/ovd-dosvid-implementaciyi-v-yevropeyskyh-krayinah-nacionalni-osoblyvosti-ta-chomu-nashi>

Нормативно-правові акти:

1. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція) від 25 червня 1998 року : ратифікована Законом України № 832-XIV від 06 липня 1999 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text
2. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256.
3. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23 травня 2017 року № 2059-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 29. Ст. 315.
4. Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля : постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 року № 989 / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989-2017-%D0%BF#Text>

Тема 6. Право природокористування

План заняття:

1. Поняття та принципи природокористування.
2. Види права природокористування.
3. Суб'єкти та об'єкти права природокористування.
4. Права та обов'язки природокористувачів.
5. Дозволи у сфері здійснення природокористування.

Питання для обговорення:

1. Які правові засади здійснення права природокористування?
2. Сформулюйте визначення поняття «право природокористування» та охарактеризуйте його ознаки.
3. Які види права природокористування визначаються в екологічному законодавстві України?
4. Які правові підстави здійснення права загального природокористування?
5. Проаналізуйте правові підстави здійснення права спеціального природокористування?
6. Охарактеризуйте особливості здійснення спеціального природокористування та наведіть приклади.
7. Визначте особливості використання природних ресурсів на умовах оренди відповідно до Земельного та Водного кодексу України.

Письмові завдання:

1. Як документально оформлюється кожен вид спеціального використання природних ресурсів? Проаналізувати Цивільний кодекс, природоресурсні кодекси та закони.

2. Охарактеризуйте поняття та види екологічних дозволів.
3. Складіть порівняльну характеристику загального та спеціального природокористування та визначте по кожному виду предмет, об'єкт, суб'єкти, строки, підстави виникнення.
4. Наведіть ознаки та дайте визначення еколого-правових договорів.
5. Які види договорів застосовуються в екологічних правовідносинах?

Ситуаційні завдання

Завдання 1

Громадяни Петренко та Свиридов вирішили створити фермерське господарство, основною діяльністю якого планується здійснення рибництва (розведення риби з метою продажу). У зв'язку з цим вони звернулись до місцевої ради із заявою укласти договір оренди водного об'єкта.

Яким чином укладається договір оренди водного об'єкта?

Які дозвільні документи потрібні громадянам, щоб здійснювати даний вид діяльності? Проаналізуйте ситуацію з точки зору екологічного законодавства.

Завдання 2

При спорудженні водозабірної свердловини на землях сільськогосподарського кооперативу були виявлені запаси питної води, яка має цілющі властивості. Сільськогосподарське підприємство пробурило в цьому водоносному місці дві свердловини та організувало подання мінеральної води на свій консервний завод для технічних потреб. Районна рада заборонила використання мінеральної води, але кооператив оскаржив це рішення в суді, вказуючи, що згідно з чинним законодавством (ст. 90 ЗК України) він має право використовувати не тільки землю, але й підземні води, які знаходяться на його земельній ділянці.

Чи є правомірним видобування мінеральної води сільськогосподарським кооперативом в даній ситуації? Відповідь обґрунтуйте.

Охарактеризуйте підстави виникнення права спеціального природокористування.

Завдання 3

Громадянин Карпенко із сім'єю та друзями виїхали на відпочинок у вихідний день і розташувались у лісозахисній зоні поблизу річки. Там вони розмістили під тентом автомобілі, розташували намети, розвели вогнище. Чоловіки стали ловити рибу, а Карпенко вирішив помити автомобіль, який за час їзди забруднився. За цим заняттям їх затримав екологічний інспектор, який склав протокол про порушення вимог загального і спеціального природокористування.

У суді громадянин Карпенко пояснив, що його друзі здійснювали рибальство незабороненими засобами, а машину він мив спеціальним шампунем. Що ж стосується розведення багаття, то, наскільки йому відомо, заборони з цього приводу немає.

Визначити коло суспільних правовідносин. Дайте аналіз видів права природокористування. Чи є у діях громадянина Карпенка факт вчинення екологічного правопорушення?

Література до теми:

1. Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 191 с.
2. Каракаш І. І., Харитоновна Т. Є., Черемнова А. І. Екологічне право України : навч. посіб. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 384 с.
3. Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики : монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. 271 с.
4. Краснова М. В. Договори в екологічному праві України : навч. посіб. Київ : Алерта, 2012. 216 с.
5. Малишева Н. Р., Єрофеев М. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Харків : Право, 2017. 416 с.

Нормативно-правові акти:

1. Водний кодекс України : Закон України від 6 червня 1995 року № 213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189 (в редакції від 19.08.2022).
2. Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III (в редакції від 19.11.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
3. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 року (зі змінами від 20.06.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV (в редакції від 01.01.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Тема 7. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення

План заняття:

1. Поняття та ознаки екологічного правопорушення.
2. Основні види екологічних правопорушень.
3. Поняття та зміст еколого-правової відповідальності.
4. Види юридичної відповідальності за екологічні правопорушення (адміністративна, дисциплінарна, кримінальна).
5. Майнова відповідальність за екологічні правопорушення.

Питання для обговорення:

1. Визначте, якими ознаками характеризується екологічне правопорушення.
2. Проаналізуйте юридичний склад екологічних правопорушень.
3. Які екологічні правопорушення можуть вчинятися у формі умислу, а які – з необережності? Поясніть свою думку.
4. Назвіть основні види екологічних правопорушень відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».
5. Які види юридичної відповідальності передбачені за екологічні правопорушення?
6. Проаналізуйте особливості еколого-правової відповідальності.
7. Які ознаки адміністративно-правової відповідальності за правопорушення в екологічній сфері?
8. Які особливості застосування кримінально-правової відповідальності за екологічні правопорушення?
9. Сформулюйте поняття та ознаки екологічної шкоди.
10. Які способи та методи використовуються для визначення екологічних збитків?

Письмові завдання:

1. Визначити об'єкти екологічного правопорушення: загальні, спеціальні та особливі.
2. Охарактеризувати 1-2 види екологічних правопорушень, які визначаються у Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП) та Кримінальному кодексі України.
3. Проаналізувати постанову Касаційного господарського суду ВСУ за справою № 912/823/18 від 17 березня 2020 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88304206>

Ситуаційні завдання

Завдання 1

Заводу «Грант» у встановленому порядку було надано у користування земельну ділянку сільськогосподарського призначення розміром 2,0 га для вирощування сільськогосподарської продукції. Однак завод вирощувати таку продукцію не став, а приступив до будівництва на наданій земельній ділянці складських приміщень. Крім того, частина ділянки використовувалася під звалище промислових відходів.

Дайте загальну характеристику правового режиму земель промисловості. Яка відповідальність передбачена за використання земель не за цільовим призначенням? Вирішіть справу.

Завдання 2

У селищі Макарів Київської області розташоване виробниче підприємство – цукровий завод. Місцеві жителі неодноразово скаржились місцевій владі про забруднення земель відходами, які утворюються в результаті діяльності

цукрового заводу. Дане підприємство скидає свої відходи на поля фільтрації, що знаходяться на земельній ділянці, яка надана йому в оренду. При цьому, як вважають місцеві жителі, є небезпека забруднення земельних ділянок, розташованих в межах 300 метрів від території заводу та забруднення підземних вод. У травні 2021 року мешканці селища звернулись до районного управління Державної екологічної інспекції із колективною скаргою, щоб провести екологічну перевірку діяльності заводу стосовно дотримання вимог екологічного законодавства.

В результаті проведеної перевірки органами Держекоінспекції встановлено, що підприємство не має спеціального дозволу на поводження з відходами та порушує умови використання земельної ділянки, що суперечить екологічним нормам. Крім того, встановлено факт псування і забруднення земель на території, яка відноситься до санітарно-захисної зони підприємства.

Проаналізуйте ситуацію.

1. Якими нормами регулюється питання юридичної відповідальності стосовно юридичних осіб, які порушують правила поводження з відходами?

2. Яка відповідальність передбачена за несанкціоноване поводження з відходами?

3. Яка відповідальність передбачена за порушення правил використання земель відповідно до КУпАП?

Завдання 3

Громадянин Р. перебував в урочищі «Чагарі», яке знаходиться у Сквирському районі Київської області, з метою збирання відмерлої деревини в якості дров для опалення приватного будинку. Близько 16.30 на вказане місце прибув державний інспектор з лісової охорони і затримав громадянина Р., який порізав 4 дерева дуба, що лежали на землі, та почав складати їх на причіп свого трактора. Після цього інспектор склав протокол про вчинення адміністративного правопорушення за ст. 65 КУпАП, що передбачає накладення адміністративного стягнення (штрафу) за незаконну порубку і пошкодження дерев і чагарників. Інспектор з лісової охорони передав протокол до ДП «Київське лісове господарство», яке розглянуло справу та ухвалило рішення про стягнення з громадянина збитків у розмірі 2150 грн. Проте громадянин Р. заперечував проти сплати штрафу, оскільки вважав, що його дії не суперечать правилам загального лісокористування і зауважив, що Лісовий кодекс України не забороняє збирання деревини для заготівлі на дрова для власних потреб, з повалених дерев. У зв'язку з цим громадянин звернувся до суду з позовом про визнання постанови ДП «Київлісгосп» незаконною та скасувати адміністративне стягнення.

Проаналізуйте ситуацію з точки зору екологічного законодавства.

1. Чи є в діях громадянина Р. склад екологічного правопорушення? Чи можна здійснювати заготівлю деревини на територіях, які відносяться до об'єктів природно-заповідного фонду?

2. Яка відповідальність передбачена за порушення правил лісокористування?

Література до теми:

1. Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 191 с.
2. Каракаш І. І., Харитоновна Т. Є., Черемнова А. І. Екологічне право України : навч. посіб. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 384 с.
3. Краснова М. В. Компенсація шкоди за екологічним законодавством України (теоретико-правові аспекти): монографія. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 439 с.
4. Малишева Н. Р., Єрофеев М. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Харків : Право, 2017. 416 с.

Нормативно-правові акти:

1. Кодекс про адміністративні правопорушення України : Закон України від 7 грудня 1984 року № 8073-Х (зі змінами від 13.12.2022 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III (зі змінами від 13.12.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 року (зі змінами від 20.06.2022 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV (в редакції від 01.01.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
5. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про охорону навколишнього природного середовища : роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України від 27.06.2001 р. №02-5/744. Вісник господарського судочинства. 2001. №4. С. 92.
6. Про затвердження Методики визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами : наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 15.09.2022 № 366. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1337-22#Text>
7. Про затвердження Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства : наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 27.10.1997 р. № 171 / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0285-98#Text>
8. Про затвердження Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів : наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 20.07.2009 р. № 389 / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0767-09#Text>

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Тема 8. Правове регулювання охорони атмосферного повітря

План заняття:

1. Атмосферне повітря як об'єкт правової охорони.
2. Міжнародно-правові засади охорони атмосферного повітря.
3. Нормування і стандартизація у сфері охорони атмосферного повітря.
4. Дозволи на викиди в атмосферне повітря.
5. Правова охорона атмосферного повітря в ЄС.

Питання для обговорення:

1. Проаналізуйте основні джерела забруднення атмосферного повітря.
2. Які загрози становить проблема зміни клімату? З якими екологічними наслідками це пов'язано?
3. В чому полягає особливість атмосферного повітря як природного ресурсу?
4. Визначте основні міжнародно-правові договори у сфері зміни клімату та їх значення.
5. Проаналізуйте систему екологічних нормативів у сфері охорони атмосферного повітря відповідно до Закону України «Про охорону атмосферного повітря».
6. Які органи здійснюють управління у сфері охорони атмосферного повітря?
7. Правова характеристика дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.
8. Основні умови дозволу на викиди в атмосферне повітря.
9. Особливості правового режиму санітарно-захисних зон.
10. Юридична відповідальність за забруднення атмосферного повітря.

Письмові завдання:

1. Визначте основні міжнародні договори у сфері зміни клімату та їх значення.
2. Що означає «квоти на викиди» та в яких міжнародних документах це визначається.
3. Проаналізувати справу «Хаттон та інші проти Сполученого Королівства».

Ситуаційні завдання

Завдання 1

На території міста К. працює виробниче підприємство «Ферокерам», що займається виробництвом електродвигунів та генераторів. Місцеві мешканці були стурбовані тим, що в результаті виробничих процесів підприємства у

повітря виходять пари горючих газів, які забруднюють довкілля. До того ж це можете становити серйозну небезпеку для здоров'я людей, які недалеко проживають. Тому група громадян звернулись до територіального органу Держекоінспекції зі скаргою на діяльність виробничого підприємства «Ферокерам». У ході перевірки встановлено, що підприємство здійснює викиди азоту та вуглецю, що значно перевищують норми ГДК забруднюючих речовин, що впливає на стан навколишнього середовища. Тоді державний екологічний інспектор, який проводив перевірку, вказав на порушення умов використання атмосферного повітря та виписав припис про заборону діяльності підприємства, оскільки спеціального дозволу на викиди у даного підприємства не було.

Проаналізуйте ситуацію з точки зору екологічного законодавства.

1. Який орган визначає та встановлює нормативи викидів ГДК забруднюючих речовин в атмосферне повітря?

2. Чи потрібен спеціальний дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря?

3. Які правові заходи можуть застосувати органи Державної екологічної інспекції внаслідок порушення вимоги природоохоронного законодавства?

Завдання 2

Під час проходження дощових хмар над сільськогосподарськими угіддями ТОВ «Світанок» за наказом керівництва підприємства здійснювалися викиди в атмосферне повітря спеціальних реагентів, які зумовлювали випадання дощу на угіддях ТОВ. Відомості про це надійшли до державного екологічного інспектора, який звернувся до товариства з вимогою припинити здійснення такої діяльності. Керівництво ТОВ «Світанок» звернулось до юрисконсульта за консультацією. Чи можна отримати дозвіл на здійснення діяльності, яка спрямована на штучні зміни стану атмосфери, а також яка відповідальність загрожує ТОВ у разі продовження здійснення подібної діяльності?

Завдання 3

Фірма «Альфа плюс» звернулась до вас за консультацією з проханням роз'яснити, в якому порядку потрібно оформляти дозвіл на ввезення в Україну озоноруйнівних речовин? Чи дозволяється ввезення на територію України таких речовин?

Чи дозволяється виробництво таких речовин на території України?

Література до теми:

1. Екологічне право України. Загальна частина: підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 191 с.

2. Екосередовище і сучасність. Т. 7. Екологічне законодавство України та його гармонізація з європейським правовим полем: монографія / С. І. Дорогунцов та ін. Київ : Кондор, 2007. С. 194-212.

3. Каракаш І. І., Харитонова Т. Є., Черемнова А. І. Екологічне право України : навч. посіб. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 384 с.

4. Краснова Ю. А. Право екологічної безпеки України : теоретичні аспекти : монографія / Ю. А. Краснова; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. Київ : НУБіП України, 2017. 589 с.

5. Малишева Н. Р., Єрофеев М. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Харків : Право, 2017. 416 с.

Нормативно-правові акти:

1. Віденська конвенція про охорону озонового шару : Організація Об'єднаних Націй, 22 березня 1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_088#Text

2. Паризька угода : Організація Об'єднаних Націй, 12 грудня 2015 р: ратифікована Законом України від 14.07.2016 р. № 1469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text

3. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16 жовтня 1992 року № 2707-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 50. Ст. 678.

4. Рамкова конвенція про зміну клімату : Організація Об'єднаних Націй, 9.05.1992 р. : ратифікована Законом України від 29.10.1996 р. № 435/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044#Text

5. Про затвердження Положення про Державну екологічну інспекцію : постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2017 р. № 275 (в редакції від 05.10.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D0%BF#Text>

6. Про затвердження Порядку проведення та оплати робіт, пов'язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку підприємств, установ, організацій та громадян – підприємців, які отримали такі дозволів : постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. № 302 / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2002-%D0%BF#Text>

Тема 9. Правовий режим використання та охорони водних ресурсів

План заняття:

1. Основні поняття водного права України.
2. Поняття та види права водокористування.
3. Суб'єкти водокористування.
4. Характеристика права спеціального водокористування.
5. Нормування і стандартизація в галузі водокористування.
6. Правові засади охорони водних ресурсів в Україні.

Питання для обговорення:

1. Охарактеризувати поняття водного фонду України та його складові.
2. Проаналізуйте право загального водокористування та наведіть приклади.
3. Проаналізуйте право спеціального водокористування (поняття, ознаки, суб'єкти, підстави виникнення) згідно з Водним кодексом України.
4. Які види водокористування здійснюються в порядку спеціального водокористування?
5. Який порядок видачі дозволу на спеціальне водокористування. Відповідь обґрунтуйте.
6. Права та обов'язки водокористувачів.
7. Визначте порядок надання водних об'єктів в оренду за Водним та Земельним кодексом України.
8. Визначте поняття та види водоохоронних зон.
9. Проаналізуйте правовий режим прибережних захисних смуг.
10. Які організаційно-правові заходи щодо охорони водних об'єктів визначені у Водному кодексі України?

Письмові завдання до теми:

1. Проаналізувати поняття «водний об'єкт», «водні ресурси», «водокористування», «водокористувачі» відповідно до Водного кодексу України.
2. Провести порівняльний аналіз загального та спеціального водокористування за такими критеріями (мета здійснення, об'єкти, суб'єкти, підстави виникнення, строки) та навести приклади.
3. Проаналізувати правовий режим прибережних захисних смуг за такими критеріями: мета встановлення; нормативно-правові акти, які регулюють правовий режим; де встановлюються, в якому порядку, розміри; обмеження в користуванні, встановлені законодавством.

Ситуаційні завдання:

Завдання 1

Сільськогосподарський кооператив займався вирощуванням та переробкою овочевих культур. На території земельної ділянки, яка належить кооперативу, були розташовані 2 свердловини для забору підземних вод, вода з яких використовувалась для поливу та виробничих потреб. При перевірці екологічним інспектором було встановлено факт здійснення господарської діяльності без дозволу на спеціальне водокористування. Тому інспектор склав відповідний протокол про адміністративне правопорушення через порушення правил водокористування. Однак, директор кооперативу зазначив, що ніяких порушень в цьому немає, оскільки відповідно до статті 23 Кодексу України про надра, землевласники та землекористувачі в межах наданих їм земельних ділянок мають право видобувати корисні копалини і підземні води для своїх потреб без спеціального дозволу.

Проаналізуйте ситуацію з точки зору екологічного законодавства.

Чи потрібно оформити сільськогосподарського кооперативу дозвіл на спеціальне водокористування? Якими нормами екологічного законодавства регулюється дане питання.

Які документи потрібні для реєстрації свердловини?

Чи є правомірними дії екологічного інспектора?

Завдання 2

Громадянин С. мав дачний будинок на земельну ділянку площею 0,2 га. На території земельної ділянки, яку він використовував для городництва та ведення домашнього господарства, знаходилася свердловина на воду. Громадянин використовував артезіанську воду для поливу в теплиці і на власному городі. Однак через деякий час йому прийшло повідомлення від екологічної інспекції про необхідність реєстрації права на свердловину та отримання дозволу на забір підземних вод.

Поясніть дану ситуацію з точки зору екологічного законодавства.

Чи повинен громадянин отримати дозвіл на спеціальне водокористування в даному випадку? Якими правовими нормами регулюється дане питання.

Завдання 3

Громадянинові К. як суб'єкту підприємницької діяльності міською радою було надано на умовах оренди озеро площею 10 гектарів для лікувальних та оздоровчих цілей терміном на 20 років. Органи державного контролю, перевібивши законність даної угоди, вважають, що міська рада не мала повноваження щодо укладання даного договору і звернулися до суду про визнання дій органу місцевого самоврядування такими, що суперечать положенням чинного екологічного законодавства.

Надайте характеристику правовідносинам, що склалися в даній ситуації. Яким чином необхідно вирішити справу?

Завдання 4

Підприємець гр. Свириденко отримав в оренду земельну ділянку для будівництва туристичного комплексу «Лісова пісня» поблизу річки Десна. При цьому до території даного об'єкта нерухомості мала увійти частина прибережної захисної смуги, яка використовувалась громадянами для відпочинку та купання. Після того, як було побудовано готельний комплекс, підприємець загородив територію свого комплексу та перегородив дорогу до річки, щоб ніхто не міг зайти без спеціального пропуску.

Місцеві жителі почали скаржитись, оскільки вже довгий час ця територія була доступною для відпочинку та проїзду на велосипедах. Тому звернулись із скаргою до міської ради. Але рада відмовила у клопотанні розглянути це питання, мотивуючи це тим, що підприємець дбає про екологічний стан річки та сплачує податки.

Проаналізуйте дану ситуацію з точки зору природоохоронного законодавства.

Які норми Земельного та Водного кодексу України регулюють дане питання?

Завдання 5

Сільськогосподарський виробничий кооператив передав за договором оренди земельну ділянку, розташовану у прибережній смузі річки, громадянам О. та К. для вирощування овочевих культур. Крім вирощування овочевих культур громадяни О. та К. на цих землях збудували кемпінг для автотуристів, закупили човні і влаштували місця відпочинку. Органи державного земельного контролю попередили директора кооперативу про нецільове використання земельної ділянки, а також про те, що у разі подальшого порушення земельного та водного законодавства земельна ділянка у СВК буде вилучена.

Чи правомірна позиція органів державного земельного контролю? Чи мали місце порушення законодавства щодо правового режиму прибережних захисних смуг?

Література до теми:

1. Екологічне право України. Особлива частина : навч. посіб. / О. М. Шуміло (кер. авт. кол.). Київ : Центр учбової літератури, 2013. 432 с.
2. Каракаш І. І., Харитонova Т. Є., Черемнова А. І. Екологічне право України : навч. посіб. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 384 с.
3. Краснова Ю. А. Право екологічної безпеки України : теоретичні аспекти : монографія / Ю. А. Краснова; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. Київ : НУБіП України, 2017. 589 с.
4. Малишева Н. Р., Єрофеев М. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Харків : Право, 2017. 416 с.
5. Правова охорона довкілля : сучасний стан та перспективи розвитку : монографія / за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2014. 784 с.

Нормативно-правові акти:

1. Водний кодекс України : Закон України від 6 червня 1995 р. № 213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189 (зі змінами від 17.02.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III (в редакції від 19.11.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
3. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань видачі дозволів на спеціальне водокористування : постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 1091. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1091-2017-%D0%BF#Text>
4. Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування та внесення змін до постанови КМУ від 10 серпня 1992 р. № 459 : постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. № 321. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-2002-%D0%BF#Text>
5. Про затвердження Порядку визначення розмірів і меж водоохоронних зон та режиму ведення господарської діяльності в них : постанова Кабінету Міністрів України від 8 травня 1996 р. № 486 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/486-96-%D0%BF#Text>

Тема 10. Правовий режим використання та охорони надр

План заняття:

1. Основні поняття надрового права.
2. Державний фонд надр та державні кадастри корисних копалин.
3. Державне управління у сфері регулювання гірничих відносин.
4. Надання надр у користування.
5. Права та обов'язки користувачів надр.
6. Правове регулювання основних видів надрокористування.

Питання для обговорення:

1. Охарактеризуйте поняття та предмет гірничих відносин.
2. Сформулюйте визначення поняття «надра» та його правову характеристику.
3. Проаналізуйте класифікацію запасів і ресурсів корисних копалин та визначте такі поняття: «розвідані запаси», «попередньо розвідані запаси», «перспективні і прогнозні ресурси».
4. Яка мета та завдання Державного обліку запасів та родовищ корисних копалин?
5. Проаналізуйте систему органів державного управління у сфері використання та охорони надр.

6. Які види надрокористування визначено у Кодексі України про надра? Відповідь обґрунтуйте.

7. Чи передбачено гірничим законодавством право на здійснення загального надрокористування? Проаналізуйте питання згідно статті 23 Кодексу України про надра.

8. Дайте загальну характеристику спеціального надрокористування.

9. Визначте підстави та умови надання спеціального дозволу на користування надрами.

10. Які права та обов'язки надрокористувачів? Проаналізуйте щодо цього ст. 24 Кодексу України про надра.

11. Проаналізуйте вимоги щодо здійснення геологічного вивчення надр.

12. В якому порядку здійснюється розробка родовищ корисних копалин? Які документи необхідні для здійснення такого виду надрокористування?

Письмові завдання до теми:

1. На основі аналізу норм Кодексу України про надра вкажіть на відмінність в правовому режимі корисних копалин загальнодержавного і місцевого значення.

2. Чи передбачено законодавством право загального надрокористування? Проаналізуйте питання згідно статті 23 Кодексу України про надра. Визначте умови користування надрами в порядку ст. 23 Кодексу.

3. Які особливості надання надр в користування на умовах угоди про розподіл продукції?

Ситуаційні завдання

Завдання 1

Громадянин Петренко регулярно видобував пісок з розташованого поблизу його дачі піщаного кар'єру. За цим заняттям його застав державний екологічний інспектор. Гр. Петренко пояснив, що він здійснював загальне використання надр, оскільки пісок, на його думку, належить до корисних копалин місцевого значення, а тому він не допустив ніякого правопорушення. Державний екологічний інспектор склав протокол про адміністративне порушення ст. 47 Кодексу про адміністративні правопорушення, позаяк вважав, що загальне використання корисних копалин допускається тільки у межах своєї земельної ділянки, в той час як Петренко брав пісок з чужої земельної ділянки. Тоді громадянин вирішив оскаржити постанову про притягнення його до адміністративної відповідальності до суду.

Проаналізуйте дану ситуацію.

Чи є в діях громадянина Петренка порушення норм законодавства про надра? Що означає загальне надрокористування відповідно до Кодексу України про надра?

Завдання 2

Громадянин Осипов регулярно добував торф із сусіднього болота. Коли його застав за цим заняттям державний екологічний інспектор, він вирішив притягнути пана Осипова до відповідальності згідно ст. 47 Кодексу про адміністративні правопорушення, посилаючись на те, що відповідно до ст. 21 Кодексу про надра для розробки родовищ торфу необхідно отримати спеціальний дозвіл. Громадянин Осипов оскаржив постанову державного екологічного інспектора до суду, посилаючись на те, що згідно із Законом «Про ліцензування видів господарської діяльності» така діяльність ліцензуванню не підлягає.

Дайте відповіді на питання. Чи потрібно отримати спеціальний дозвіл на видобування торфу? Якими нормами екологічного законодавства це регулюється?

Завдання 3

Громадянин Лавриненко мав земельну ділянку на праві приватної власності для ведення особистого селянського господарства. Він вирішив побудувати підземну споруду – льох чи погріб для витримання виноматеріалів. Коли споруду було побудовано, до пана Лавриненка з'явився державний екологічний інспектор з вимогою засипати створену підземну споруду, оскільки він не оформив право на спеціальне використання надр для цих потреб. Коли через деякий час державний екологічний інспектор навідався знову до льоху пана Лавриненка і побачив, що той не засипаний, він подав позов до суду про порушення права користування надрами: відновлення попереднього стану надр і притягнення гр. Лавриненка до відповідальності за незаконне надрокористування. У суді Лавриненко заперечив, мовляв, відповідно до ч. 3 ст. 79 Земельного кодексу України надра під його земельною ділянкою належать йому на праві приватної власності, відтак – він має право їх використовувати на власний розсуд.

Проаналізуйте справу відповідно до чинного законодавства. Чи має право громадянин будувати підземні споруди на своїй земельній ділянці без спеціального дозволу? Якими нормами Кодексу України про надра регулюється дане питання.

Завдання 4

До вас за консультацією звернувся громадянин Свириденко з проханням роз'яснити, чи може він укласти договір на продаж ділянки надр, що розташована під земельною ділянкою, належною йому на праві приватної власності, окремо від самої земельної ділянки?

Проаналізуйте дану ситуацію. Якими нормами екологічного законодавства слід керуватися при вирішенні цієї задачі.

Література до теми:

1. Екологічне право України. Особлива частина : навч. посіб. / О. М. Шуміло (кер. авт. кол.). Київ : Центр учбової літератури, 2013. 432 с.

2. Екологічне право : підручник / А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, А. К. Соколова та ін.; за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2019. 552 с.
3. Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 191 с.
4. Каракаш І. І., Харитоновна Т. Є., Черемнова А. І. Екологічне право України : навч. посіб. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 384 с.
5. Малишева Н. Р., Єрофеев М. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Харків : Право, 2017. 416 с.
6. Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку : монографія / за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2014. 784 с.

Нормативно-правові акти

1. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
2. Кодекс України про надра : Закон України від 27.07.1994 р. №132/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 36. Ст. 340.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. (в редакції від 27.01.2023) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
4. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про охорону навколишнього природного середовища : роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України від 27.06.2001 р. №02-5/744. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_744800-01#Text
5. Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення : постанова Кабінету Міністрів України від 12 грудня 1994 р. № 827 (в редакції від 17.09.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-94-%D0%BF#Text>
6. Про затвердження положення про Державну службу геології та надр України : постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1174. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1174-2015-%D0%BF#Text>
7. Про затвердження Порядку державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин : постанова Кабінету Міністрів України від 31 січня 1995 року № 75 (в редакції від 17.09.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75-95-%D0%BF#Text>
8. Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами : постанова Кабінету Міністрів України (в редакції від 29.07.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615-2011-%D0%BF#Text>
9. Про затвердження Порядку проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами: постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. №993. *Офіційний вісник України*. 2020. №88. Ст. 2825.

Тема 11. Правовий режим використання та охорони лісових ресурсів

План заняття:

1. Поняття та юридичні ознаки лісу як об'єкта правової охорони.
2. Поняття та об'єкти лісокористування.
3. Суб'єкти відносин лісокористування.
4. Види права лісокористування.
5. Дозволи у сфері лісокористування.
6. Державне управління і контроль у сфері використання та охорони лісів.
7. Юридична відповідальність за порушення лісового законодавства.

Питання для обговорення:

1. Розкрийте юридичне визначення поняття «лісові ресурси».
2. Визначте форми права власності на ліси та наведіть приклади.
3. У яких випадках громадяни можуть набувати ліси у приватну власність?
4. Які права та обов'язки громадян, які мають у приватній власності ліси, передбачено в Лісовому кодексі України?
5. Визначте юридичні ознаки права постійного користування лісами.
6. Визначте права та обов'язки постійних лісокористувачів.
7. Проаналізуйте юридичні ознаки права тимчасового користування лісами.
8. В чому полягає зміст лісових сервітутів? Відповідь обґрунтуйте.
9. Система державного управління у сфері використання та охорони лісів.
10. Визначте юридичні ознаки загального використання лісових ресурсів.
11. Які види лісокористування можуть здійснюватись в порядку загального використання?
12. Визначте особливості спеціального використання лісових ресурсів.
13. Які правила щодо заготівлі деревини визначаються в Лісовому кодексі України?
14. Який порядок здійснення побічних лісових користувань?
15. Визначте організаційно-правові та екологічні заходи у сфері відтворення лісів.

Письмові завдання:

1. Охарактеризуйте розмежування понять – землі лісогосподарського призначення, земельна ділянка лісового фонду, лісова ділянка.
2. Виконайте порівняльний аналіз правового режиму постійного і тимчасового користування лісами.
3. Чим посвідчується право спеціального використання лісових ресурсів? Який порядок видачі дозвільних документів у сфері лісокористування?

Ситуаційні завдання

Завдання 1

Громадянин Петренко отримав у власність земельну ділянку площею 15 га для ведення фермерського господарства. При цьому до складу фермерського господарства увійшли 2,5 га земель, зайнятих лісом. У залісненій частині земельної ділянки Петренко розмістив пасіку та розпочав заготівлю деревних соків. Про це дізнався державний екологічний інспектор, який повідомив громадянина Петренка про порушення правил лісокористування і наклав адміністративне стягнення за здійснення спеціального використання лісових ресурсів без дозволу. Не погоджуючись із рішенням інспектора, Петренко вирішив оскаржити його до суду, вказавши, що використання ним лісової ділянки не потребує дозволів, оскільки він є власником земельної ділянки та лісу, який там знаходиться.

Проаналізуйте ситуацію з точки зору екологічного законодавства.

Розкрийте зміст права приватної власності на ліси. Чи є в даному випадку порушення правил спеціального лісокористування?

Завдання 2

Фермер Свириденко після жнив випалював стерню на полі, належному йому на праві приватної власності. Цей факт було встановлено державним екологічним інспектором, який звернувся до громадянина, щоб показати йому дозвіл на провадження такої діяльності. Фермер відповів, що такого дозволу не має, мовляв, що випалювання стерні після жнив всі здійснюють – це не заборонено законом.

Чи може державний екологічний інспектор притягнути фермера до відповідальності за випалювання стерні на полі, що є його приватною власністю? Якими нормами екологічного законодавства слід керуватися в даній ситуації?

Завдання 3

Для ведення фермерського господарства громадянину Майстренку була надана у власність земельна ділянка розміром 20 га, до складу якої увійшла лісова земельна ділянка розміром 10 га. Після виділення ділянки в натурі Майстренко заборонив односельцям збирати на ній ягоди, гриби та лікарські рослини. У суді доведено факти, що громадянин М. відібрав 2 кошики грибів у громадян К. та О., які збирали гриби в лісі, що знаходився на його земельній ділянці.

Поясніть, в чому полягає режим приватної власності на ліси. Чи можуть власники лісу обмежувати право загального лісокористування? Проаналізуйте та порівняйте права та обов'язки власників лісів і лісокористувачів? Як слід вирішити дану справу?

Література до теми

1. Екологічне право України. Особлива частина : навч. посіб. / О. М. Шуміло (кер. авт. кол.). Київ : Центр учбової літератури, 2013. 432 с.

2. Екологічне право : підручник / А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, А. К. Соколова та ін.; за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2019. 552 с.
3. Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 191 с.
4. Каракаш І. І., Харитоновна Т. Є., Черемнова А. І. Екологічне право України : навч. посіб. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 384 с.
5. Малишева Н. Р., Єрофеев М. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Харків : Право, 2017. 416 с.

Нормативно-правові акти

1. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
2. Лісовий кодекс України: Закон України від 21 січня 1994 р. № 3852-ХІІ (в редакції від 10.07.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>
3. Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів: постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 761 (в редакції від 12.12.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2007-%D0%BF#Text>
4. Про затвердження Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань в лісах України : постанова Кабінету Міністрів України від 23 квітня 1996 р. № 449. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-96-%D0%BF#Text>
5. Про затвердження Порядку ведення лісовпорядкування: наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 15.11.2021 р. № 749 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1644-21#Text>

Тема 12. Правове регулювання поводження з відходами

План заняття:

1. Відходи як об'єкти екологічного права.
2. Характеристика законодавства у сфері поводження з відходами.
3. Відносини права власності на відходи.
4. Суб'єкти у сфері поводження з відходами.
5. Ієрархія управління відходами.
6. Загальні вимоги до управління відходами.

Питання для обговорення:

1. Проаналізуйте юридичне визначення поняття «відходи». Чому поняття «відходи» слід відносити до об'єктів екологічного права? Поясніть свою думку з точки зору екологічного законодавства.
2. Які нормативно-правові акти (національні та міжнародні) регулюють відносини, які виникають у сфері поводження з відходами?

3. Що є завданням законодавства про відходи?
4. Визначте основні принципи та напрями державної політики у сфері поводження з відходами.
5. Які види права власності на відходи передбачено в Законі України «Про відходи»?
6. Визначте, які права та обов'язки у сфері поводження з відходами мають відповідні суб'єкти – фізичні особи, юридичні особи та суб'єкти господарювання.
7. Які уповноважені органи здійснюють державний облік та паспортизацію відходів?
8. Проаналізуйте заходи щодо запобігання та зменшення утворення відходів відповідно до чинного законодавства.
9. Визначте основні вимоги щодо зберігання та видалення відходів.
10. Які вимоги щодо поводження з небезпечними відходами передбачено в законодавстві України?
11. Як здійснюється ієрархія управління відходами?
12. Які загальні вимоги до управління відходами передбачені у законодавстві? Проаналізуйте дане питання згідно Закону України «Про управління відходами».

Письмові завдання:

1. Охарактеризуйте заходи щодо запобігання або зменшення обсягів утворення відходів відповідно до Закону України «Про відходи».
2. Визначте основні вимоги щодо зберігання та видалення відходів за законодавством про відходи.
3. Які еколого-правові вимоги передбачено щодо поводження з небезпечними відходами? Проаналізуйте питання згідно статті 34 ЗУ «Про відходи».

Ситуаційні завдання

Завдання 1

Жителі Конотопського району Сумської області звернулись із письмовою скаргою до територіального органу Державної екологічної інспекції про звалище з небезпечними відходами, яке може забруднювати землі та становити загрозу для здоров'я людей. За словами місцевих громадян, звалище з відходами розташоване на території складських приміщень, які використовуються виробничим підприємством – ТОВ «Альфа». При цьому поруч зі складом медичних та інших відходів знаходяться житлові будинки.

Після проведення позапланового огляду в березні 2021 року державний екологічний інспектор звернувся до директора ТОВ з вимогою припинити діяльність щодо зберігання та спалювання відходів на території складських приміщень, які орендуються цим підприємством, оскільки відповідного дозволу на операції з відходами у нього немає. У приписі екологічний інспектор зауважив про необхідність отримання дозволу на поводження з відходами та

вивезення відходів на спеціально призначене місце для їх утилізації. Однак, директор підприємства не виконав вимоги інспектора.

Тоді органом Державної екологічної інспекції було подано позов до суду про притягнення директора даного підприємства до кримінальної відповідальності за забруднення і псування земель.

Проаналізуйте дану ситуацію.

1. Які вимоги щодо поводження з небезпечними відходами визначається в законодавстві про відходи?

2. Хто відповідає за порушення правил щодо зберігання та утилізацію відходів?

3. Чи правомірні дії державного екологічного інспектора щодо притягнення директора до кримінальної відповідальності за порушення вимог у сфері поводження з відходами?

Завдання 2

При проведенні екологічної перевірки комунального підприємства, яке здійснює послуги з вивезення побутових відходів, органом Державної екологічної інспекції в Кіровоградській області в місті С. було виявлено численні факти порушень законодавства у сфері поводження з відходами, що призводять до забруднення навколишнього середовища на території населеного пункту. Так, державним екологічним інспектором було встановлено порушення вимог щодо експлуатації звалища твердих побутових відходів. У приписі було зазначено про необхідність виконання вимог щодо належного зберігання та видалення відходів, зокрема: проведення ущільнення відходів, встановлення дренажного стоку, здійснення роздільного збору твердих побутових відходів та корисних компонентів, укладення договору на утилізацію небезпечних відходів, проведення інвентаризації відходів.

Саме такі заходи, на думку державного екологічного інспектора, повинен здійснювати суб'єкт господарювання, який надає послуги у сфері поводження з відходами.

Але директором «КПП» зазначені вимоги щодо усунення порушень не були реалізовані. Тому орган Державної екологічної інспекції звернувся до суду з позовом про притягнення директора комунального підприємства до адміністративної відповідальності та накладенні адміністративного стягнення – штрафу в розмірі 10 неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Проаналізуйте дану ситуацію.

1. Які права та обов'язки має суб'єкт господарювання у сфері поводження з відходами?

2. Які законодавчі вимоги щодо запобігання негативного впливу відходів на навколишнє середовище?

3. Яке рішення має прийняти суд, виходячи з вимог екологічного законодавства?

Література до теми:

1. Екологічне право : підручник / А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, А. К. Соколова та ін.; за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2019. 552 с.
2. Євстігнеєв А. С. Екологічна безпека спеціального природокористування в Україні у контексті сталого розвитку: теоретико-правові аспекти : монографія. Київ, 2018. 494 с.
3. Каракаш І. І., Харитонова Т. Є., Черемнова А. І. Екологічне право України : навч. посіб. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 384 с.
4. Колодійчук І. А. Формування територіально збалансованих систем управління відходами: регіональний вимір : монографія. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2020. 524 с.
5. Краснова Ю. А. Право екологічної безпеки України : теоретичні аспекти : монографія / за заг. ред. В. М. Єрмоленка. Київ : НУБіП України, 2017. 589 с.

Нормативно-правові акти:

1. Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням (ООН, 22.03.1989 р.) : ратифікована Законом України від 1 липня 1999 р. № 803-XIV. UR: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_022#Text
2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
3. Про відходи : Закон України від 5 березня 1998 р. № 187/98-ВР (в редакції від 16.10.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон України від 6 вересня 2005 р. № 2806-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15#Text>
5. Про управління відходами : Закон України від 20.06.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>

Тема 13. Правове регулювання використання та охорони тваринного світу

План заняття:

1. Тваринний світ як об'єкт правової охорони.
2. Використання об'єктів тваринного світу.
3. Правове регулювання полювання.
4. Правова охорона об'єктів тваринного світу в національному законодавстві.
5. Міжнародно-правова охорона тваринного світу.

Питання для обговорення:

1. Які нормативно-правові акти регулюють відносини у сфері використання, охорони та відтворення тваринного світу?
2. Охарактеризуйте тваринний світ як об'єкт екологічного права.
3. Які нормативні вимоги щодо утримання та розведення диких тварин у стані неволі та у напіввільних умовах?
4. Що таке центри реабілітації диких тварин?
5. Проаналізуйте юридичні ознаки режиму приватної власності на об'єкти тваринного світу.
6. Які тварини не можуть перебувати у приватній власності? Якими законодавчими актами це передбачено?
7. Які особливості здійснення полювання за законодавством України?
8. Якими способами забороняється здійснювати полювання в Україні?
9. Визначте мету та завдання Бернської конвенції 1979 р.
10. Якими міжнародними договорами регулюється охорона мігруючих видів диких тварин?

Ситуаційні завдання

Завдання 1

При перевірці приватної зоологічної колекції, в якій представлені дикі тварини родини котячих – 2 сервали, 3 рисі, 2 гепарди, управлінням Державної екологічної інспекції в місті Вінниця було встановлено порушення умов утриманка диких тварин в неволі. Так, екологічний інспектор вказав власникам про невідповідність розміру вольєрів мінімальним нормам площ для утримання вказаних тварин. При встановленій нормі для середніх котячих – рисі, снігових барсів і т.д. норма площі утримання повинна становити 100 кв.м., тоді як тварини утримувались у власника у вольєрах розміром 45 кв.м. на одну особину. Крім того, для вільного вигулу тварин використовувалась невелика територія, яка не була обладнана високою огорожею та захисними бар'єрами від сусідніх будинків.

Також було встановлено відповідні порушення щодо правил годування, які стосуються роздільного годування тварин різних видів та використання свіжих кормів.

Тому екологічний інспектор склав відповідний протокол про адміністративне правопорушення та вказав на усунення порушень у 20-денний термін, а в разі недотримання припису – вилучення диких тварин із приватної колекції.

Проаналізуйте дану ситуацію.

Якими правовими актами регулюється порядок утримання диких тварин у стані неволі та напіввільних умовах?

Які основні правила утримання диких тварин в умовах неволі? Які вимоги до розміщення тварин у клітках та вольєрах?

Завдання 2

Працівники екологічної інспекції з охорони Чорного моря затримали групу осіб на рибальському катері, які без відповідного дозволу виловлювали рибні ресурси за межами внутрішніх морських вод. Поставлені вимоги щодо відшкодування збитків, які були заподіяні державі внаслідок незаконного вилову рибних ресурсів, вони не визнали, посилаючись на те, що свою діяльність вони здійснювали за межами територіальних вод, а отже – у зоні вільного мореплавства, і за міжнародними правовими звичаями тут можна здійснювати будь-яку діяльність, зокрема використовувати природні ресурси – «загальну спадщину людства». Вважаючи таке пояснення необґрунтованим, екологічна інспекція з охорони Чорного моря звернулась з позовом до суду.

Проаналізуйте дану ситуацію з точки зору екологічного законодавства.

Чи потрібен спеціальний дозвіл на використання водних живих ресурсів в порядку рибного промислу?

Завдання 3

Під час додержання законодавства про мисливство та полювання державний інспектор з охорони навколишнього природного середовища затримали на території фермерського господарства його власника, який знаходився в межах лісових угідь із мисливською зброєю, капканами, мисливською собакою, а також без документів, які б посвідчували право на мисливство. Свої дії фермер пояснив тим, що він є власник господарства, знаходився у межах угідь фермерського господарства, а тому має право здійснювати на своїй території будь-які дії.

Проаналізуйте задачу. Чи має місце порушення екологічного законодавства в даній ситуації? Які правові підстави для здійснення полювання?

Література до теми:

1. Екологічне право України. Особлива частина : навч. посіб. / О. М. Шуміло (кер. авт. кол.). Київ : Центр учбової літератури, 2013. 432 с.
2. Екологічне право : підручник / А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, А. К. Соколова та ін.; за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2019. 552 с.
3. Каракаш І. І., Харитоновна Т. Є., Черемнова А. І. Екологічне право України : навч. посіб. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 384 с.
4. Малишева Н. Р., Єрофеев М. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Харків: Право, 2017. 416 с.

Нормативно-правові акти:

1. Про тваринний світ : Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2894-III (в редакції від 8.08.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text>
2. Про мисливське господарство та полювання : Закон України від 22 лютого 2000 р. № 1478-III (в редакції від 10.03.2017 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>

3. Про затвердження Порядку утримання та розведення диких тварин, які перебувають у стані неволі або в напіввільних умовах : наказ Міністерства охорони навколишнього середовища від 30.09.2010 № 429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1384-10#Text>

4. Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі: Рада Європи, 19 вересня 1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_032#Text

5. Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин : Організація Об'єднаних Націй, 1979 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_136#Text

6. Конвенція про охорону біорізноманіття : Організація Об'єднаних Націй, 5 червня 1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#Text

Тема 14. Правове регулювання охорони об'єктів природно-заповідного фонду України

План заняття:

1. Класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
2. Правовий режим земель ПЗФ.
3. Правові засади створення територій та об'єктів ПЗФ.
4. Правовий режим біосферних та природних заповідників.
5. Національні природні парки.
6. Регіональні ландшафтні парки.

Питання для обговорення:

1. Які природні території та об'єкти належать до природно-заповідного фонду за законодавством України?
2. Визначте, які об'єкти природно-заповідного фонду мають загальнодержавного значення? Наведіть приклади.
3. Які особливості використання земель природно-заповідного фонду?
4. Який порядок здійснення спеціального використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів ПЗФ?
5. Проаналізуйте поняття «заповідний режим». Які правові ознаки заповідного режиму?
6. Охарактеризуйте правовий статус біосферних та природних заповідників.
7. Що означає поняття «біосферний резерват». Визначте його особливості.
8. Який режим зонування встановлюється на території біосферних заповідників?
9. Охарактеризуйте правовий статус і завдання національних природних парків.
10. Заказники та пам'ятки природи як об'єкти природно-заповідного фонду.

Письмові завдання:

1. В чому полягають особливості правового режиму об'єктів та територій природно-заповідного фонду?
2. В яких правових формах здійснюється використання природно-заповідного фонду України?
3. У вигляді таблиці складіть порівняльну характеристику окремих видів природно-заповідного фонду на предмет мети їх створення, режиму власності, умов використання та охорони.

Ситуаційні завдання

Завдання 1

За рішенням Ковельської міської ради було оголошено про створення регіонального ландшафтного парку «Срібні джерела», до складу якого мали увійти частина міських лісових угідь разом з водоймою, 3 га земель національного природного парку та 2 га земель заповідного урочища. При цьому було передано матеріали для розробки документації із землеустрою для створення даного об'єкта рекреації. Однак, представники Всеукраїнської екологічної організації «Людина і довкілля» вирішили оскаржити таке рішення місцевої ради, оскільки це суперечить режиму використання природно-заповідних територій, зокрема, національного природного парку.

Які землі можуть входити до складу регіонального ландшафтного парку за своїм цільовим призначенням за умовами даної задачі?

Чи правомірне рішення Ковельської міської ради про створення регіонального ландшафтного парку?

Завдання 2

На території міста Рахів Закарпатської області місцевими органами було прийнято рішення про створення туристично-оздоровчого комплексу з різними спа-послугами. Місцева рада розробила проект щодо створення та розміщення об'єкта рекреації та подала документи про заплановану діяльність до обласного управління Міністерства екології і природних ресурсів України, оскільки за екологічними вимогами такий об'єкт підлягає процедурі оцінки впливу на довкілля. Але в ході розгляду даного проекту з'ясувалось, що частина земель, на яких планується розміщення оздоровчого комплексу, мають особливий природоохоронний статус, оскільки тут проживають рідкісні види птахів, які охороняються міжнародними конвенціями.

Тому Управління екології і природних ресурсів Закарпатської області відмовило у наданні дозволу на створення об'єкта рекреації, та прийняло рішення про встановлення особливого статусу цих земель і створення природного заповідника.

Для яких цілей використовуються землі природно-заповідного фонду? Які міжнародні угоди регулюють питання охорони рідкісних видів об'єктів тваринного світу на території Європи?

Завдання 3

Агрофірмою «Світанок» укладено договір оренди частини ріки Савранка з районною радою для сільськогосподарських потреб строком на 25 років.

У процесі використання водного об'єкта виявилось, що річка має водно-болотні ділянки, що заважає використовувати орендовану частину за призначенням – у весняний період спостерігається значне підтоплення та заболочення сільськогосподарських земель. Тому агрофірма вирішила провести меліоративні роботи з метою покращення родючості ґрунтів.

Про таку діяльність дізнався державний екологічний інспектор, який приїхав на підприємство та встановив факт порушення режиму охорони водно-болотних угідь, що є середовищем існування водоплавних птахів, окремі види яких занесені до Європейської Червоної книги. Після цього були передані матеріали до прокуратури про порушення кримінальної справи та позов до суду – про визнання договору оренди водного об'єкта недійсним.

Які землі водного фонду можуть передаватись в оренду для здійснення сільськогосподарської діяльності? Який правовий режим охорони водно-болотних угідь за міжнародним законодавством?

Література до теми:

1. Екологічне право України. Особлива частина : навч. посіб. / О. М. Шуміло (кер. авт. кол.). Київ : Центр учбової літератури, 2013. 432 с.
2. Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 191 с.
3. Краснова М. В. Договори в екологічному праві України : навч. посіб. Київ : Алерта, 2012. 216 с.
4. Каракаш І. І., Харитоновна Т. Є., Черемнова А. І. Екологічне право України : навч. посіб. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 384 с.
5. Малишева Н. Р., Єрофеев М. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Харків : Право, 2017. 416 с.

Нормативно-правові акти:

1. Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III (в редакції від 19.11.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
2. Водний кодекс України : Закон України від 6 червня 1995 р. № 213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189 (зі змінами від 17.02.2022).
3. Про природно-заповідний фонд : Закон України від 16 червня 1992 року № 2456-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 34. Ст. 502 (зі змінами від 15.07.2021).
4. Про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду і встановлення лімітів використання ресурсів загальнодержавного значення:

постанова Кабінету ,Міністрів України від 10 серпня 1992 р. № 459. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-92-%D0%BF#Text>

5. Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів (Рамсар,02.02.1971 р.) / URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_031#Text

3. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Вперше право людини на безпечне навколишнє середовище було зафіксоване у:

- а) Загальна Декларація прав людини 1948 р.;
- б) Стокгольмська декларація ООН 1972 р.;
- в) Декларації Ріо-де-Жанейро 1992 р.

2. Що не є об'єктом охорони навколишнього природного середовища:

- а) право людини на чисте довкілля;
- б) відносини щодо використання біорізноманіття;
- в) відносини у сфері оренди землі;
- г) відносини у сфері біотехнологій;
- д) права на сорти рослин.

3. Охорона навколишнього природного середовища – це:

- а) предмет екологічного права;
- б) об'єкт екологічного права;
- в) принцип екологічного права.

4. Об'єктами екологічних відносин не є:

- а) життя і здоров'я людини;
- б) товарно-матеріальні цінності;
- в) сільськогосподарські тварини і рослини;
- г) природні ресурси в межах антропогенно-змінених територій.

5. Виберіть правильне визначення предмета екологічного права:

- а) природні об'єкти, що підлягають охороні екологічним правом;
- б) відносини в галузі взаємодії суспільства і природи;
- в) система екологічних зв'язків між компонентами живої і неживої природи;
- г) навколишнє природне середовище.

6. Яким міжнародним документом було започатковано перехід до сталого розвитку:

- а) Стокгольмська конференція 1972 р.;
- б) Всесвітня Хартія охорони природи 1982 р.;
- в) Декларація ООН з питань охорони навколишнього середовища 1992 р.

7. Чи є судовий прецедент джерелом права в Україні?

- а) так;
- б) ні;
- в) має рекомендаційний характер.

8. Базовим документом, який детально визначає форми участі громадськості в управлінні з питань охорони навколишнього середовища, є:

- а) Кіотський протокол;
- б) Конвенція Ріо-де-Жанейро;
- в) Орхуська конвенція;
- г) Дублінські принципи.

9. Вкажіть, які з названих правових актів не є джерелами екологічного права:

- а) Водний кодекс;
- б) Повітряний кодекс;
- в) Лісовий кодекс;
- г) Закон «Про захист рослин»;
- д) Закон «Про тваринний світ»;
- е) Закон «Про бджільництво».

10. Стаття 13 Конституції України визначає:

- а) право людини на чисте й безпечне навколишнє середовище;
- б) право власності Українського народу на природні ресурси;
- в) право на доступ до інформації, що стосується довкілля.

11. Оберіть правильні відповіді. До системи дозволів на здійснення спеціального природокористування належить:

- а) дозвіл на викиди;
- б) висновок про оцінку впливу на довкілля;
- в) ліцензія на видобування природного газу;
- г) дозвіл на рибальство.

12. Ліміти використання природних ресурсів місцевого значення встановлюються:

- а) обласними радами;
- б) міськими, районними радами;
- в) Міністерством екології та його територіальними управліннями.

13. Ліміти використання природних ресурсів загальнодержавного значення визначаються:

- а) Міністерством екології і природних ресурсів України;
- б) Кабінетом Міністрів України;
- в) Верховною Радою України.

14. Платежі за використання природних ресурсів складають:

- а) збір за спеціальне використання природних ресурсів;
- б) екологічний податок;
- в) оренду плату.

15. Доповніть речення: «Землевласники та землекористувачі в межах наданих їм земельних ділянок мають право без спеціального дозволу...» :

- а) використовувати наявні на земельній ділянці корисні копалини;
- б) видобувати корисні копалини місцевого значення загальною глибиною до 2 м;
- в) використовувати підземні води для власних питних і господарсько-побутових потреб.

16. Право спеціального природокористування може бути:

- а) строковим і безстроковим;
- б) строковим і платним;
- в) платним і безстроковим.

17. Державний контроль за дотриманням суб'єктами умов дозволу на спеціальне природокористування здійснює:

- а) суб'єкт, який видав дозвіл;
- б) Міністерство екології і природних ресурсів;
- в) Державна екологічна інспекція.

18. До об'єктів права спеціального природокористування належать:

- а) ліси та лісова рослинність;
- б) підземні води;
- в) загальнопоширені види тварин;
- г) морські живі ресурси.

19. Назвіть, що становить зміст екологічного моніторингу:

- а) інформація про стан навколишнього середовища та природні об'єкти;
- б) система спостережень за якістю довкілля;
- в) організація та функціонування системи спостережень, оцінювання та прогнозування стану екологічних систем, їх елементів, характеру впливу на них природних та антропогенних факторів.

20. Вкажіть, які водні об'єкти можуть перебувати в приватній власності:

- а) підземні води, що знаходяться на ділянках приватної власності;
- б) штучні водойми незалежно від площі водного дзеркала;
- в) невеликі замкнені природні водойми, що знаходяться на ділянках приватної власності;
- г) водні об'єкти, розташовані у прибережних захисних смугах.

21. Максимальний термін довгострокового водокористування становить:

- а) 10 років;
- б) 20 років;
- в) 25 років.

22. Любительське рибальство:

- а) є загальним природокористуванням;
- б) є спеціальним природокористуванням;
- в) не є ні загальним, ні спеціальним природокористуванням, оскільки законодавство не передбачає надання дозволів на таку діяльність.

23. Довгострокове лісокористування виникає на підставі:

- а) лісового квитка;
- б) лісорубного ордера;
- в) державного акта на право здійснення лісокористування;
- г) договору.

24. У порядку спеціального використання можуть здійснюватись такі види використання лісових ресурсів:

- а) заготівля деревини в порядку рубок головного користування;
- б) заготівля другорядних лісових матеріалів;
- в) побічні лісові користування;
- г) всі перераховані.

25. Заготівля живиці:

- а) це вид спеціального використання лісових ресурсів;
- б) вид тимчасового лісокористування;
- в) різновид загального лісокористування.

26. Без надання гірничого відводу надра надаються у користування:

- а) для геологічного вивчення;
- б) для добування корисних копалин;
- в) для будівництва та введення в експлуатацію підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин.

27. Відповідно до Закону України «Про охорону атмосферного повітря» атмосферне повітря – це:

- а) газова оболонка Землі;
- б) природна суміш газів, що знаходиться за межами житлових, виробничих та інших приміщень;
- в) природна суміш газів, необхідна для забезпечення життєдіяльності;
- г) природна суміш газів, як невід'ємна частина навколишнього середовища.

28. Дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря необхідні для:

- а) антропогенних джерел забруднення;
- б) пересувних джерел забруднення;
- в) стаціонарних джерел забруднення;
- г) для усіх перерахованих видів.

29. Дозвіл на викиди забруднюючих речовин видається:

- а) територіальними органами Мінекоресурсів України;
- б) територіальними органами Міністерства охорони здоров'я;
- в) місцевими радами;
- г) місцевими адміністраціями.

30. Об'єктами природно-заповідного фонду України міжнародного значення є:

- а) природні заповідники;
- б) біосферні заповідники;
- в) національні природні парки;
- г) заказники.

4. Орієнтовний перелік питань до заліку з дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право»

1. Стокгольмська декларація ООН та її значення. Принципи Стокгольмської декларації.
2. Поняття та предмет екологічного права.
3. Об'єкти екологічного права та їх класифікація.
4. Розкрийте зміст поняття «охорона навколишнього середовища».
5. Поняття та особливості джерел екологічного права.
6. Декларація Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища й розвитку, основні цілі та завдання декларації.
7. Орхуська конвенція ООН (поняття «екологічна інформація», доступ громадськості до екологічної інформації).
8. Міжнародні правові документи у сфері регулювання зміни клімату.
9. Система екологічних прав людини за законодавством України.
10. Право людини на сприятливе навколишнє середовище та його значення.
11. Право людини на екологічну інформацію.
12. Способи захисту екологічних прав людини і громадянина.
13. Система охорони навколишнього природного середовища в Україні.
14. Функції та завдання охорони НПС.
15. Розкрийте поняття та зміст оцінки впливу на довкілля.
16. Об'єкти та суб'єкти оцінки впливу на довкілля.
17. Громадське обговорення як обов'язкова складова оцінки впливу.
18. Система моніторингу навколишнього середовища.
19. Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування (Бернська конвенція).
20. Поняття та зміст екологічного нормування. Види екологічних нормативів.
21. Поняття та значення державного екологічного контролю.
22. Правові засади здійснення державного екологічного нагляду (контролю).
23. Форми та види державного екологічного нагляду.
24. Право власності на природні ресурси: поняття та особливості.
25. Об'єкти і суб'єкти права власності на природні ресурси.
26. Які природні об'єкти підлягають особливій охороні відповідно до екологічного законодавства. Наведіть приклади.
27. Поняття права природокористування та його види.
28. Особливості здійснення права спеціального природокористування.
29. Дозволи в системі екологічного права.
30. Права і обов'язки природокористувачів.
31. Поняття та види екологічних правопорушень.
32. Особливості відшкодування екологічної шкоди.
33. Атмосферне повітря як об'єкт правової охорони.
34. Нормування і стандартизація у сфері охорони атмосферного повітря.

35. Міжнародне співробітництво у сфері охорони атмосферного повітря.
36. Розкрийте зміст понять «надра», «надрокористування».
37. Порядок виникнення права надрокористування.
38. Суб'єкти та об'єкти права надрокористування.
39. Особливості здійснення геологічного вивчення надр.
40. Особливості здійснення права видобування корисних копалин.
41. Охарактеризуйте водний фонд України.
42. Поняття та види водних об'єктів за законодавством України.
43. Особливості здійснення права спеціального водокористування.
44. Порядок використання водних об'єктів на умовах оренди.
45. Охорона водних об'єктів за законодавством України.
46. Поняття лісового права України.
47. Порядок виникнення права на здійснення лісокористування.
48. Види права лісокористування.
49. Суб'єкти здійснення права лісокористування.
50. Правові засади охорони лісових ресурсів в Україні.
51. Тваринний світ як об'єкт правової охорони.
52. Види об'єктів тваринного світу за законодавством України.
53. Дозволи на використання об'єктів тваринного світу.
54. Які форми власності існують на об'єкти тваринного світу?
55. Правове регулювання мисливства.
56. Правові заходи щодо охорони тваринного світу.
57. Поняття та значення природно-заповідного фонду України.
58. Види територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
59. Розкрийте зміст поняття «заповідний режим».
60. Характеристика природно-заповідних територій (біосферних заповідників та природних заповідників).

5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

ЗДОБУВАЧА

Поточний контроль з навчальної дисципліни включає *поточне, тематичне оцінювання* (з тем, визначених для аудиторного обговорення і самостійного опрацювання) та модульний контроль (усього 2).

Поточний і тематичний контроль передбачає оцінювання:

- результатів аналізу навчально-методичних і довідкових матеріалів;
- участі в дискусії під час лекційних занять;
- підготовки виступу до занять із презентацією (чи без);
- підготовки індивідуальних завдань за вибором здобувачів вищої освіти;
- виконання творчих завдань на основі перегляду медіатекстів (лекцій іноземною мовою) з теми обговорення тощо.

Модульний контроль проводиться у тестовій комбінованій формі (комп'ютерне чи на паперових носіях). Кількість отриманих балів з кожного

виду навчальних робіт за різними формами поточного контролю виставляється після кожного контрольного заходу.

По завершенню семестру – залік.

Засоби оцінювання результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне усне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- аналітичні звіти, доповіді, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Оцінка за лекційне заняття виставляється за активність здобувача в дискусії, якість конспекту.

Оцінку на практичному занятті здобувач отримує за виконані задачі, командні проекти, зроблені доповіді, презентації, реферати, есе, активність під час дискусій.

Під час модульного та підсумкового контролю засобами оцінювання результатів навчання з дисципліни є стандартизовані комп'ютерні тести в системі БНАУ Moodle.

Поточний контроль успішності здобувачів вищої освіти здійснюється за чотирирівневою шкалою – «2», «3», «4», «5».

Критерії оцінювання результатів навчання

Поточний контроль успішності здобувачів вищої освіти здійснюється за чотирирівневою шкалою – «2», «3», «4», «5».

Критерії оцінювання результатів навчання за чотирирівневою шкалою

Бали	Критерії оцінювання
«Відмінно»	Отримують за роботу, в якій повністю і правильно виконано завдання. Водночас здобувач вищої освіти має продемонструвати вміння аналізувати і оцінювати явища, факти і процеси, застосовувати наукові методи для аналізу конкретних ситуацій, робити самостійні висновки, на основі яких прогнозувати можливий розвиток подій і процесів, докладно обґрунтувати свої твердження та висновки.
«Добре»	Отримують за роботу, в якій повністю і правильно виконано 75 % завдань. Водночас здобувач вищої освіти

	виявляє навички аналізувати і оцінювати явища, факти і події, робити самостійні висновки, на основі яких прогнозувати можливий розвиток подій і процесів та докладно обґрунтувати свої твердження та висновки.
«Задовільно»	Отримують за роботу, в якій правильно виконано 60 % завдань. При цьому здобувач вищої освіти не виявив вміння аналізувати і оцінювати явища, факти та недостатньо обґрунтував твердження та висновки, недостатньо певно орієнтується у навчальному матеріалі.
«Незадовільно»	Отримують за роботу, в якій виконано менш як 60 % завдань. При цьому здобувач вищої освіти демонструє невміння аналізувати явища, факти, події, робити самостійні висновки та їх обґрунтувати, що свідчить про те, що студент не оволодів програмним матеріалом.

Підсумкова оцінка з дисципліни виставляється за 100-бальною шкалою. Вона обчислюється як середнє арифметичне значення (САЗ) всіх отриманих студентом оцінок з наступним переведенням їх у бали за такою формулою:

$$БПК = \frac{САЗ \times \max ПК}{5},$$

де *БПК* – бали з поточного контролю; *САЗ* – середнє арифметичне значення усіх отриманих студентом оцінок (з точністю до 0,01); *max ПК* – максимально можлива кількість балів з поточного контролю.

Відсутність студента на занятті у формулі приймається як «0».

Критерії оцінювання за дворівневою шкалою

Під час проведення заліку навчальні досягнення студентів оцінюються за дворівневою шкалою: зараховано, незараховано.

Оцінка «зараховано» (60–100 балів) ставиться студентові, який виявив знання основного навчального матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання і майбутньої роботи за фахом, здатний виконувати завдання, передбаченні програмою, ознайомлений з основною рекомендованою літературою; під час виконання завдань припускається помилок, але демонструє спроможність їх усувати.

Оцінка «незараховано» (1–59 балів) ставиться студентові, який допускає принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не може продовжити навчання чи розпочати професійну діяльність без додаткових занять з відповідної дисципліни.

Шкала оцінювання успішності здобувачів вищої освіти

За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS	За національною шкалою	
		іспит	залік

90–100	A	Відмінно	Зараховано
82–89	B	Добре	
75–81	C		
64–74	D	Задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	Незадовільно (незараховано) з можливістю повторного складання	
1–34	F	Незадовільно (незараховано) з обов'язковим повторним вивченням	

Розподіл балів, що присвоюється здобувачам вищої освіти за підсумкового контролю «залік»

Види робіт	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	Захист ІНДЗ	Залік	Загальний бал
Максимальний бал	10	20	10	20 (10 x 2)	10	30	100

Обіюх Н. М. Природоохоронне законодавство та екологічне право: Методичні вказівки і завдання для підготовки до практичних занять здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОП «Екологія» спеціальності 101 «Екологія» / уклад. Н. М. Обіюх. Біла Церква : БНАУ, 2023. 55 с.

Обіюх Наталія Михайлівна

Редактор О.О. Грушко

Комп'ютерний набір:

Комп'ютерна верстка:

Здано до складання

Підписано до друку

Формат 60×84 Ум. друк. арк. Тираж .

Зам. Ціна

Сектор оперативної поліграфії РВІКВ БНАУ
09117, м. Біла Церква, Соборна площа, 8/1; тел. 3-11-01